

ОРУККА БАЗА БИР ХҮН

Турбоэлектростанция «Балтикадан» СССР-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын чамында парлаага бөлүнүк сентябрь 15-те дыкатканы болза: ам корабльдин шагы-биле эртенки 10 ша, а Москвада кезээки 5 ша, а Ычангаш бо хун «Балтикадан» пассажирлери боттарынын шагы-биле база бир шага аткаар тырткандар. «Балтика» 7 хонуктуу дүзүндө Нью-Йоркке чоруткан орутук 3.133 милян эртек. Ам корабльдин шагы Нью-Йорктун шагы Суагар хан турар апарган. Ам 1.145 миля артка. Сентябрь 15-те хүнээрэктин эки агаар дугайын дыкаткан болгай бис. Ычангаш-даа дун дүзүндө агаар база катан өскерилген. Бо хун чымы-даа болза дээр бораннар аянып, чамдыкта чыс-даа чыгылаар болгаш чалгылар билдингир-ле күштелип, 6 бала чедип турар ычангаш-даа шунту кижилер океанга аян-чорук кымырынга чанчыга берген болганда, ону-даа тоовайын, эки чоруулар, «Балтиканын» кырында анаала ажил-инчи амыдыраал чоруп турар.

Улуустар аразынын амыдырамында эки чугула болушкунарнын дугайында мездээлери радиостанция соксаал чокка хүлээп ал чоруур. КНО-нун Кола Ассамблеясынын сессиязынче бар чоруур төдээлери амыдыраа чедикшикисини күзүн мездээр Совет Эвилелинден, Болгариядан, Венгриядан, Румыниядан болгаш өскө-даа чурттардан соксаал чокка кээп турар. Бо хун эки Н. С. Хрушев Ханойже эки Хо Ши Минче телеграмма чоруткан. Телеграммала чугулап турары болза: «Силерин амыр-менди күзүн эл-найыралдык байырын хүлээп алдым. Эргим Хо Ши Мин, чуректин ханзындын өөрүп четкирди, ычангаш Силерге эки кадыкшылдык болуп, Силерин үр-түнелдиг айма-чорудуганарга улуг чедикшикисини болуурлары бодумун элээмде күзүп тур мен. Вьетнам Демократтык Республиканын аям-дуамалшыкы удузунга чедикшикисини, аас-кежини болгаш чечектелишкисини күзүп тур мен. Эштер Георге Георгиу-Деж, Тодор Живков, Янош Кадар, Н. В. Подгорный болгаш К. Т. Мазуров олар Силерге чуректин ханзындын байырын болгаш база-ла ымыды эки чүдүлери күзүнни дамчыдырын менден дилээнер.

Н. ХРУШЕВ.

Р. Смиттин чагаазына Н. С. ХРУЩЕВТУҢ ХАРЫЫЗЫ

Гарвард университетинин юридикт факультетинин форумунун президентин Р. Смит бодуну чагаазына Бостон-Кембридж районун элэн каш университеттеринин болгаш колледжлеринин дынакчыларынын болгаш башкыларынын мурунгу лекция кылып бээрин Н. С. Хрущевтан дилээ.

СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. С. Хрушев турбоэлектростанция сентябрь 12-де дээрин Р. Смитке харыылааш, анза чадааны дөөш чалбышты-биле өөрүп четтиргенин илереткен болгаш ымыдыг хевирлиг лекциялар эл-найыралдык харылаалары тургузар соруга-биле совет болгаш америк уаустарынын аразына бот-боттары эки билчиринге ажыктыг болур ийик деп айтыган.

Күрдепартаментинин шипитирин Суагар Нью-Йоркта Манхеттен районун деискээрден үчү чоруур аргам чок болганда, мен силерни дилээнери күүседир аргам чогу хомуданчы-дыр деп Н. С. Хрущевтун Р. Смитке харыы чагаазына чугулап турар.

КНО-нун Бил Ассамблеясынын сессиязынга баар совет төдээлери баштыгына хамаарыштыр ук шипитирин дыка-ла элденгит хевирлиг Н. С. Хрушев демделештиаш, ук төдээлери мурунгу Совет Эвилелинге, Америкалык Каттышкан Штаттарына-даа, ол ымыды бугу делегейин өскө-даа чуртгаркага кончут чугула айтырылгар, хамыктык мурунда айтырыллары айтырык болур чүдү—чепселенишкисини дүзүренин дугайында дугурулганы чедип алырынын эргежок чугулазы туруп турар деп айтыган.

(СЭТА).

СССР-нин Дээди Совединин Президиумунда

ХҮП чалгы болгаш VIII кышкы Олимпий оюнарлары чедикшикисин иршикени дөөш, а ол ымыды спорт талазы-биле шыгарагалык чедикшикисини дээш СССР-нин Дээди Совединин Президиуму дыка хей, бир бөлүк спортсменнерин болгаш тренерлери Совет Эвилелинин орденнери болгаш медальдары-биле шагнаан.

Ленин ордени-биле шаңнатканы: П. Г. Болотников, Ю. П. Власов, Е. Р. Гришин, В. А. Калинин, В. С. Крепина, Т. Н. Пресс, А. А. Середина, Р. М. Шавакадзе, Б. А. Шахлин, Л. И. Яшин.

«Хүндүлелдин демдээ» ордени-биле шаңнаткан 107 кижинин аразында мындыг суралгы спортсменнер бар: А. В. Азарин, В. И. Алексеев, В. В. Борейко, Г. В. Ваганов, Р. Е. Варгашкин, А. Н. Воробьев, Л. Г. Гейштор, О. С. Голованов, Б. И. Гусева, А. С. Десатчиков, В. А. Зубков, Л. Г. Иванов, А. Г. Вордиль, В. Д. Кузнецов, Л. С. Латынина, Т. Ф. Ломажин, С. Л. Макаренко, П. Я. Милшенералде, Е. Г. Миннаев, Т. А. Плетин, Н. А. Пономарева, И. Н. Пресс, В. К. Раст-

БҮГҮ ЧУРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР! 1925 ЧЫЛЫ

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИН, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИН ОРГАНЫ

№ 220 (4704). 1960 ч. сентябрь 18, воскресенье. Өртээ 20 көп.

Коммунист күш-ажыл бригадасы деп ат дөөш «Тыва кобальт» комбинатта чаржып турар комплексдин бригаданын кижигүнери: (солагай талазыдан бирги одуругда) бригадир П. Мартыненко, И. Титков, Г. Савинов, П. Цветков, В. Бадзин, Е. Гарбачев, (ийги одуругда) И. Фролов, А. Караваев, В. Волков, Г. Шамшинов, А. Глухов, В. Толмачев, (үшкү одуругда) К. Доу-оол, Н. Вольцев. Бригаданын ажал-инжини дугайын бөгүгү номерин 2-ги арында парлааш. Фото В. Лутковтуу.

Механизаторлар! Дүжүттүң салымы силерден хамааржыр

ОБЛАСТА ДҮЖҮТ АЖААП АЛЫШКЫНЫНЫҢ БОЛГАШ КУСКУ АҢГЫС АНДАРЫЛГАЗЫНЫҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ МЕДЗЭЗИ (1960 чылдың сентябрь 15-те, хуу-биле)

Районнарын колхозтары	Кескен тараа	Кескен тарааны бастырган хуузу	Ажаап алган кукуруза	Күску аңгыс андарылгазы
Танды	74,5	61,6	83,2	23,5
Каа-Хем	57,4	78,3	81,0	13,4
Сүт-Хал	45,6	99,3	80,9	7,7
Барыын-Хемчик	44,8	100,0	100,0	18,9
Чаа-Хөл	41,1	95,8	48,4	44,1
Улуг-Хем	37,5	93,4	43,2	19,9
Бай-Тайга	35,4	99,1	59,0	16,4
Чан-Хемчик	33,6	89,9	75,1	5,0
Бин-Хем	33,0	95,6	69,2	1,4
Өвүр	31,9	67,7	80,0	6,0
Тес-Хем	15,6	100,0	85,5	0,6
Совхозтар:				
«Кызыл партизан»	86,1	55,4	86,7	2,4
«Межегей»	76,1	66,5	100,0	27,3
«Барлык»	74,4	100,0	17,5	34,0
«Тинделге»	66,3	74,0	96,7	26,9
«УТКА 25 чылы»	45,7	74,9	69,4	9,7
«Элегес»	42,1	74,1	70,9	1,5
«Өвк»	27,5	67,4	87,8	—

Чидириг улуг

Бай-Тайга районунуң колхозтарында тарааны ажаап ап турарында улуг чидириг каракка көстүп турар. «Мурнакчы», «Тинделге» колхозтар чымы сыныгы тарааларын тускай таарыштырбаан (моторизацияга резина каактырмаан) комбайнар-биле кестирген, дүжүттүн 20—30 хууун чидиригте таарыштырып турары хараданчыг. «Найрал» колхозта чидириг өскө-даа артык.

Тарааны малга чидиртир чорук база бар. «Найрал» колхозтун суурунда колхозчуларын хууда малдары сентябрь 4-те колхозтун 20 га хире кызыл-тазын үрөткөн. Оон ындай шаңнарда тараалары эки сайгарбайн турарындан иштип турар чүдү бар. Чижээ, «Мурнакчы» колхозта 6 тонна сорттук үрени тараа иштип үрөткөн болгай.

В. САГДЫ.

Шынчы сөстүг кижилер

Танды районун «Кызыл партизан» совхозунуң областа суралган комбайнерлери Р. Храмцов, А. Поломошнов болгаш Г. Попкин олар бо чымы тарааны чидириг чокка, ымыды хуусада ажаап алып деп кыйгырганы областын бүгү комбайнерлеринге үндүргени билдингир болгай.

Бригаданын шынчы сөстүг, мөге колдуу оолдары алган хүлээлгелерин чедикшикисин күүсеткен деп мездээ дораан-на дынамы бээринге чигинмейн барып болур.

В. ВЕИС, бригаданың үчөгичи.

Каш чылдары улай совхозтун № 1 бригаданын комбайнерлеп ажилдап келген бо күш-ажылчы маадыр соруктуг кижилер бо чымыд дүжүдүн ажаап алырынга база-ла үйгү-чымды чок шалычымын көргүзүп, агаар-бойдустан байдалы берге тураажок, он ажал хүнүнүң дүзүгүндө тус бүрүзү-ле шунту комбайнашкын-биле 200 гектар тарааны ажаап, нормазы 200 хуу чедир күүседип, 400 чыгам тонна тарааны бастырган. Ычангаш хүлээлгезин эң чөккү хүнерде күүседир дөөш олар Чагытайын Чодураа ховузунда арбай болгаш кызыл-таз таарычларынын ажаап алышында түдүктүг ажилдап турар.

Р. Храмцов.

Эртен чымын ымышак, бо чымын база-ла бригаданын участогунда дүжүт дыка чагай. Совхозтун өскө бригадаларында бодарга, бо бригада оналгазын эрте күүседиринин аргазы бар. Үстүнде мурнакчы комбайнерлеринин үдөгери өскелерин ажал-инчи маадырыг чоруктарже улам-на сорук кирип турар. Чижээ, «С-6» комбайнарда Журавский биле Бушманов хүн бүрдүгери нормазы 150 хуу чедир күүседип туралар.

Күрүненин тараа шыгжамарына хей болгаш бедик шынарлы тарааны бөөр деп, чагай күзел кижилер бүрүзүнү сагыш-сеткилин бо хүнерде лаара туткан.

Бистин бригаданы ам безин 800 амыг тонна тарааны ажаап алган болгаш оортан 400 чыгам тонна тарааны арылааш, күрүнге дулаанган. Бригаданын кол составы 16 трактористер, 9 комбайнерлер болуп турар.

Көдө ажал-агыг техникумунуң башкызы А. Ребров баштан 22 сургуулар дүжүт ажаап алып талазы биле бисте улуг дузаны көргүзүп турар. Сельхозстанция автобазанын чоллаачылары тарааны шалыкын дажылап турар болгаш оларын аразында чоллаачы А. Потапов комбайндан шаңча тараа сөртүргө хамыктык тергинин болган.

Кино, концерттерин-даа көрүп турар бис, ымыды соннай көргенис «Чоруттуман чагаа» деп кино солун болган. Шыдыраа, даалы болгаш библиотека-даа бисте база бар.

Бригаданын аш-чөм хандырылганы база эки. Хүнде үш удаа ийик чөмни ап турар болгаш аш-чөмнүн эргежок чугула бараанарлыг бугфет бар. Районда тускай чоруткан повар эш М. И. Храмлов чөмни кончут амданып кылып, ажал-инчилерин хүндүткелин чаалап алган. Дүштеки чөмни агрегаттарда улустарга шунту чидирип берип турар.

Көргүзүп самбырамын кылаш, кижилерин хүн бүгү бүдүргөн ажалын түнелдерин анза үндүрүп турар. Агитхуудусту үргүчү үндүрүп, ажалын эки дүржүлгезин болгаш четкестерин анза айтып турар бис. Солунары болгаш журналдарын барык хүнүнүң-не ап, номчуп турар бис.

Бригаданын чедикшикисин ажилдарынга бугу-ле таарымчалыг байдалдар бисте тургустунган. Оон удамындан комбайнардын дааш-шымээни дүн, хүн чок улажык, улуг күдө бүдүп турары од тур.

А. Поломошнов.

Г. Попкин.

Байлак дүжүттүн ховузунда

Танды районун «Совет Россия» колхозунуң Чагытайын Бай-Даг ховузунда № 2 бригаданы 3500 гектар тарылга шөлдүг. Оон иштинде кола кукуруза — кызыл-таз 2444 гектар. А артка шөлдү сула, арбай, чинге-тарка, магар, кукуруза, картофель тарылгалары өзелп турар.

Дешпалгалиг арга — ангалып ажаларын аргазы-биле 1800 гектар кызыл-тазы тавычалап кестирген. Амгы же чедир 1200 гектар шөлдүк тарааны ажаап, бастырган болгаш күрүнге 600 амыг тонна тарааны саткан. Моон соңгар хүн бүгү 120 тонна тарааны күрүнге садар арга бар болуп турар. Бистин бригаданы өн-не тараалан, чүд дээрге, колхоз нитини-биле күрүнге 4000 тонна тарааны садар турда, оон 3100 тонназын бистин бригаданы кыриер.

Дыка хей комбайнерлер дүжүт ажаап алышынынга кызымак ажилдап, күш-ажылчы маадырыг чоруктуг үдөгери көргүзүп турар. Чижээ, комбайнер Н. Нелдин хүнде нормазы «С-6» комбайн-биле 300 хуу чедир, В. Сорокин «СК-3» комбайн-биле 200 хуу, П. Боровиков

«С-6» комбайн-биле база 200 хуу чедир күүседип, бригаданын мурнакчылары болуп турар. Лафетчиктер П. Бахарев, Н. Рысеев сезон нормазы амыр күүседип, 15 амыг хүнеринде каймы-даа 400—400 гектар тарааны кестирген.

Дүжүт ажаап алышынынга ийдилик болуун дөөш агрегаттар аразында чарыштын түнелдерин үргүчү үндүрүп, нормазы амыр күүсеткен комбайнерге 25 рубль, лафетчикке 15 рубль, чоллаачыга 15 рубль шаңналды тыпсып турар. Бо чорук механизаторларын улам сорук кирип турар апарган.

Чөн-Хемчик районун «Октябрь» 30 чылы колхозунда боттарынын «СК-3» комбайнары-биле келген комбайнерлер бистин бригаданы ак-сеткилдиг ажилдап, дүжүттү чидирип чокка, дүрген ажаап алып тарааны биле бисте улуг дузаны көргүзүп турарын демделейин барып болбас. Көдө ажал-агыг техникумунуң башкызы Юлия Петровна Липунова баштан 30 сургууларды бригаданын шаңчыда ажилдап, тарааны арылаарынга, чүдүрүп чорударынга идеякелгил кырип, оон удамындан

бистин күрүнге тараа садар хүлээлгевисти дүрдедиринге улуг дузаны көргүзүп турарын өөрүп четтиришкын-биле көрүп турар бис.

Бригаданын столовазында аш-чөмни эки шынарлы кымыр тургуска болгаш шөлдө ажалып турар кижилерге чөм чидирип бээр-биле бисте бир чинк машинамы тускай быжыгалаан. Ол чорук дүне-хүндүс дивейн, чай-ымыг чок ажилдап турар кижилерин бедик бүдүрүкчүлүг ажилдарынга дыка дөгүм болур-дур.

Колхоз баштаар чөри болгаш партия организациалы бистин бригаданы ажал-инчилеринин эрес шудурту ажалын бедик-биле үнелеп көргөш, бригадалар аразынга шилчир ымыледи база акша шаңналын бисте тыпсыган. Ычангаш чарыштын мурнакчымы деп адымысты ымыкмайын, улам-на бедик көргүзүлүг ажилдап, Төрөн чуртка эки шынарлы хей тарааны бөөр дөөш бугу күжүрүстү салып, кызымак ажилдап турар бис.

В. МЕРНУШЕВ,

№ 2 бригаданың бригадир.

ФЕДОР ФИЛАТОВИЧ ЧЕРНОВТУҢ АГРЕГАДЫ

Танды районун «Совет Россия» колхозтун бирги хову бригаданында Ф. Ф. Черновтун башкарган агрегат эки ажилдап турар. «С-6» комбайнын хүнде нормазы 10 гектарынд дүжүт ажаар турда, эш Черновтун агрегаты 20, а чамдыкта 35 гектар чедирип турар. Чижээ, сентябрь 14-те 25, а 15-те 27 гектарында дүжүдүн ажааган.

Чурукта: (үстүнде, солагай таладан) тракторист Г. Шарыпов, штурвалшык И. Альтэко, комбайнер Ф. Чернов. Фото С. Феоктистовуу.

7-шының түдүгүндө

КОММУНИСТЕР

Партия организациясы болгаш бүдүрүлгө

«Тыва кобальт» комбинатта партия организациясы бодунуң хун бүрү ажилын Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын XXI съездинин болгаш СЭКП ТБ-ның июль Пленумунун төөгүдү шиттирлерин боттандырыпче уландырып турар. Бисте 7 партбөлүктөргө болгаш агитмассалык бодунуң мурнакчыларын контролдаар 5 партиялык комиссиялар тургускан. Ичингаш коммунисттерни бүдүрүлгө чорудууларын башкарыпга караштагы күшүлөгөн.

Сөөлү бүдүн чарык чылдың дугузуна партия организациясынын кезигишери 55 турганыдан 76 чедир өскөн. Бүдүрүлгө ажилда турар 13 мурнакчыларын бодунуң хураалына парторганизация хураалы берген. Ичылза-да партиялык хураалына бүдүрүлгө мурнакчыларын кирип алырыпче улангаш масса-политикти кижиздилге ажилда кошкан.

Коммунисттер бүдүрүлгө ийне-ийне киргалгени күшөлдөрү дөш партбюро партиялык кунтерин бүдүрүлгөнү чугула үчүктөргө шын хураап тургусурыпче уланган ботту ажилдарын кылган. Даг казар чекке аш Меркузовту, бүдүрүлгө чегинге аш Зубовту, дузлаар ажил-агый бүдүрүлгө ийне-ийне Егущевни, Павловни, Матвеевни оларын немей быжылгаан. Ол ышкаш коммунисттерниң хунуруу бүдүрүлгөнүн шиттирлерин үчүктөргө берген. № 1 участка — 11, мый заводунда — 7, № 3 участка — 5, даг өрүмнөр чеге — 4 коммунисттер бар. Коммунисттер тус-тус кырып турар чегеринде боттарының үлөгөр-чигеэн массаларга көргүзүп, ажилчыларын ортузунга агитмассалык ажилдарын чорудуп турар. Коммунисттер тудууна шиттирлерин үчүктөргө шын хураап тургусууны түнеленде бүдүрүлгөнүн ажил-чорудууларын өскөтөн.

СЭКП ТБ-ның июль Пленумунун шиттирлерин боттандыра дөш коммунисттер чарыкты калбарышсаан, бо чылдың ийни кезегинде тудуг ажилдарынын планын 112 хуу, күш-ажылдык бодунуң үчүктөргө берген 101 хуу күүсөдир, бот-үнеин 2,3 хууа чигедирин комбинаттын коллективни чедип алган. Коммунисттер уурткан бригадалар, кестер социалисттик чарыктын мурнуку одургаларында чоруп турар. Коммунисттер эштер Кунган, Сиялбалдин болгаш Мартыненко уурткан бригадалары бектик көргүзүлгөн чедип алганын. Ол ышкаш коммунисттер Иргит Шокут, Чолдан-оол, Корован, Шырап, Ткачев олар бүдүрүлгөнүн мурнакчылар болуп, ажилчыларга боттарыны үлөгөр-чигеэн көргүзүп турарлар. Социалисттик чарыктын организастаар талазы-биле өзөш өзө ажилдар кылдырган. Бергүзүп болгаш хундуле самбарларын бүдүрүлгөнүн көсүк чегеринде доктаамал организастаан. Социалисттик чарыктын көргүзүлгөнүн хун бүрүдө, ай сангыла түнелп үндүрүп турар. Үчүктөргө аразына шилчир кызыл тукту, бригадалар аразына выпелди социалисттик чарыктын

тунлекчилерине тыпсып турар. Коммунисттер күш-ажыл бригадалары, шилчирчиз деп бектик ат дөш шилчирчиз бисте калбарган. Партбюро партбөлүктөргө ажил-чорудууларын уурткан боттарыны үлөгөр-чигеэн көргүзүп турар. № 1 участка аш Бакуровтун болгаш мый заводунда аш Некина-нын уурткан партбөлүктөргө агитмассалык кижиздилге болгаш организастаар ажилды өскөтөн.

Бисте коммунисттер бүдүрүлгөнүн болгаш хунуруу талазы-биле партиялык даалгаларын күүсөдир турар. Оларнын хей кезин агитаторлар, лекторлар, пропагандистер. А чамдык коммунисттер партиялык контролдун комиссияларында ийне-ийне ажилда турарлар.

Коммунисттерниң политикти билген улам бедиринче кичээлгени партиялык күшөлдөргө. Эрткен өөргөдиге чылдыңда партиялык шилчирчизиниң 4 бөлүмнөргө 63 диннакчылар хаара туттунган турган. А, бо чылдын беш бөлүмнөр тургусу-тунган. Ол бөлүмнөргө ийне-ийне тудуг экономикасын өөренип, СЭКП-нин төөгүзүн өөренип бөлүм орус болгаш тыва дилдар кырына ажилда турар. Бөлүмнөргө 75 ажил ийне-ийне өөренип дөш күзелин өлөткөн. А бектик ажилы чоруп турар. Коммунисттер эштер Нижегород, Титов, Германов, Сунугов аш олар дөш өөргөдиге чегинде заочно өөренип турарлар. Эштер Зубов, Малов болгаш өскө-даа коммунисттер кезеки шквалада кирген.

Кылдырган чүдүлөр-биле чеге-партбюронун секретары.

Коммунисттер ёзу-биле ажилдаар, чурттаар, өөренип дээш

Ол дөргө июльда болган чүве. Дүштөки чөм уези. Хөгүлүг чуга-соот кадында, шеригден чаа халажып келген А. Глухов санал үндүр-дү.

— Бригадалык шупту-ла хып дөш аныктардан тургустунган-дыр. Коммунисттер ёзу-биле ажилдап, чурттаар, өөренип дөш чүге демисемес бек?

— Шын-дыр оол!— дийип, ову ооп-моон деткидилер. Ооларнын карастары менде келди. Ол айтыры-нын амыр өезин болап келгеш, чү-чү-даа мынтаалы олур мен.

— Эш бригадир! Глуховтун сана-дан деткизе кандыгы?— деп, Цветков дөштүмөй айтыра берди.

— Хей кезинис чаа келген, ам-да мергежи дуржулгалык өзөш. Биске бригадалар-биле денекшип ка-лып шыдаар бис— дөш, айтырыгын сонгаарлардын оралды бердим.

Гарбачев тура халып келгеш, ко-жаыс Кунганың бригадалык кыйгы-ра берди.

— Эргим эштер! Силерни чарык-чык кыйгырып тур бис. Ажил

МЭЭҢ, ҮЛҮҮМ

Совет Армиянын хураалында халажып чанып келгеш, тайбын тургузучу ажилды өгөлөмдөн бөр алды чыл болду. Хову Аксында «Тыва кобальт» комбинаттын даг өрүмнөр чегинге ол-ла чылын ажилдап киргеш, чорту хоочун

ажылчын апардым. Баштай дыка бергедеп турдум. Ичылза-даа даг өрүмнөр станоктуң нарын кезекте-риниң шын ажилдарын чедип алыр дөш бүгү күжүмү салган мен.

Мээң ол күнөшкенин түнеленде ам даг өрүмнөргө мастери болу бердим. Арга-мергежилми улам бедирин, анык ажилчыларга дуржулгамы харам чокка дамчыдып берип турар мен.

Мээң ажилдап турар бригадам коммунисттер күш-ажыл бригадалык деп бектик атты чедип алыр дөш демисежип турар. Арагалар, ажилдагы үзөр болгаш техникага камна-ла чок чорукту бүрүн узуткап, ары өрүмнөшкенин 63 хуу чедир деп бектик хураалы берген бис.

1955 чылдан эгелеп Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын кезигишери болган мен. Комбинатта партия организациясынын ажилына бодунуң үзүмүн кирип турар апарган мен. Ам чуртта-ла-амыдырал комиссиясынын кезигишери мен. Бистик комиссия ажилчыларнын чурт-талга-амыдыралын улам өскөдөрү берген өзөш ажилдарын кылып турар. Комиссиянын адресинге бил-дирешкинер болгаш меддөлөр бо-ла чедип келир. Оларны саадатпай өө-рөшп көрүп, чамдык ажилчыларнын бажынына барып, оларнын амдыралынын байдалы-биле таны-жып турар бис. Ийдиң чиктеринин бирээни чугаалап көрөй.

Шокут деп ажилчынын амдыра-лы-биле танышар дөш чөдө бер-дирис. Бичи өрөздө дөш туугулары-биле сыннарлажып чурттап олурар мындыг болду. Дораан акт тургу-каш, өскө бажыңче көжүрүшкн хемчеглерин алганымы түнеленде, ол ам делем, чырык бажында чурт-тай берген.

В. ЗАЙЧЕНКО, даг өрүмнөргө.

ТУДУГДА ПАРТИЯ БӨЛҮҮ

Бистик партбөлүк № 1 участка ажилдап турар. Инда комбинаттын кол тудууларын бирээни болуу ТЭЦ-тин тудуу мырынай доостур четкен. Ук электростанцияны Ок-

тябрьнун социалисттик Улуг революциянын 43 чыл өнүнү бүдүрүлгө ажилдагы кирип бис. Ол доостуру билек металлургия заводунун фунда-ментин салып эгелээр. Ичингаш партбөлүктү мурунда харысалгалыг улуг сооругалар туруп турар. Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын Төп Комитетинин

июль Пленумунун шиттирлерин күүсөтпешаан, № 1 участкадун бри-гадалары коммунисттер күш-ажыл-дын бригадалык деп бектик атты че-дип алыр дөш демиселди калбар-

тейи салып, кезигүн өзөс масса-лар ортузунга ажилды күшөлдөрип турар бис. Бүдүрүлгөнүн алды мур-накчыларын СЭКП кезигүнгө кан-дидат кылдыр кирип алган. Олар-нын аразында сурагыг дашчы Чол-дан-оол, бригадир Мартыненко дөш өскөлөр-даа бар. Олар бүдүрүлгө мурнакчы ролон көргүзүп турар.

Партбөлүк айда чорудар ажил планын тургузарда коммунист бри-гадирлер-биле, мастерлер-биле сүм-өлөшкөш, оң соонда бүгү кезигүн-нерин саналын барымдаалап, ху-ралга бадылап ап турар. Партбөлү-ктүң хураалдарына бүдүрүлгө тала-зы-биле, азы өскө-даа чугула айты-рыгларын чугаалажы бергенде, пар-тибюронун секретарын азы кезигүн-нерин чаалап, олурштуруп турар.

Бистик партбөлүктүн ажилында ам-даа чедир кылдырмаан ажил-дар өзөш өзөс. Ажилчыларнын ор-тузунга кижиздилге ажилы кошкак чоруттуруп турар. Харын-даа чам-дык коммунисттер чурум үрей бээр таварылгалар тургулаан. Комму-нист эш Лялькин бир катай ажил-га эзирик чедип келген. Ол-ла хун партбөлүктүң хураалына, оң шын өзөс үлөгөдүн бурду шаап, шың-гы шыгымчүлөшкөн, а Лялькин бур-дузун коммунисттерин мурнуга билингеш, моон сонгаар ыдык бу-жар үлөгөдүн каян-даа кылба-зын хураалы. Оң соонда Ляль-кин ол чоруну шууг сокоткан. Ажилдагы үзөр чорук-биле дем-исел чоруп турза-даа, ажилга үн-ейи баар таварылгалар тургулаан. Ажилдагы үзөр чорук-биле чыл-даанын илереткеш, бригадалык ни-ти хураалына хемчег ап келген бис. Бригадир Афонин арагалааш, ажил-га үнөйи барган. Ону бригадалык хураалына хемчег ап, шыңгы са-гындирган. Ол таварылга Афонинге болгаш өскөлөргө-даа шыңгы са-гындырып болган.

Бригада бурдузунда агитмассалыг ажилдарын коммунисттер болгаш ком-сомолчулар чорудуп турар. Эки аг-итаторларнын саныга Кунга болгаш өскө-даа коммунисттер адал болур. Ичылза-даа агитмассалыг ажил бисте чангыс талаалы, чүгө солун номчулгалы колдап турар. Ичин-гаш үстүндө четкестерин чайладып, агитмассалыг ажилдык яны-бүрү хейрлерин ажилдаар бис.

В. БАКУРОВ, № 1 участка партбөлүктүн организастыкчы.

КҮЗЕЛИМ БОТТАНГАН

Хову-Аксинга 1952 чылда-ла кел-ди. Бо сес чылдарың дургузунда яны-бүрү ажилдарын шөпөп көр-дүм. Чер казып, даг өрүмнөр чеге болгаш слесарьлап—чүнү кылбаан дээр. Ам сөөлү дөрт чылдарың дур-гузунда тудуг ажилында доктаамал ажилдай бердим.

Оң Талактың бригадалык келгеш, ол дуржулгалык ажилчы-нын дузазы-биле дашчы болу берген мен. Сөөлү чылдарда мурнакчы ажилчына санадып, шору-ла ажил-дап келдим. Элээн хей тудууларын тутчуп кылыштым.

П. МАРТЫНЕНКО, коммунист, тудуг бригадир.

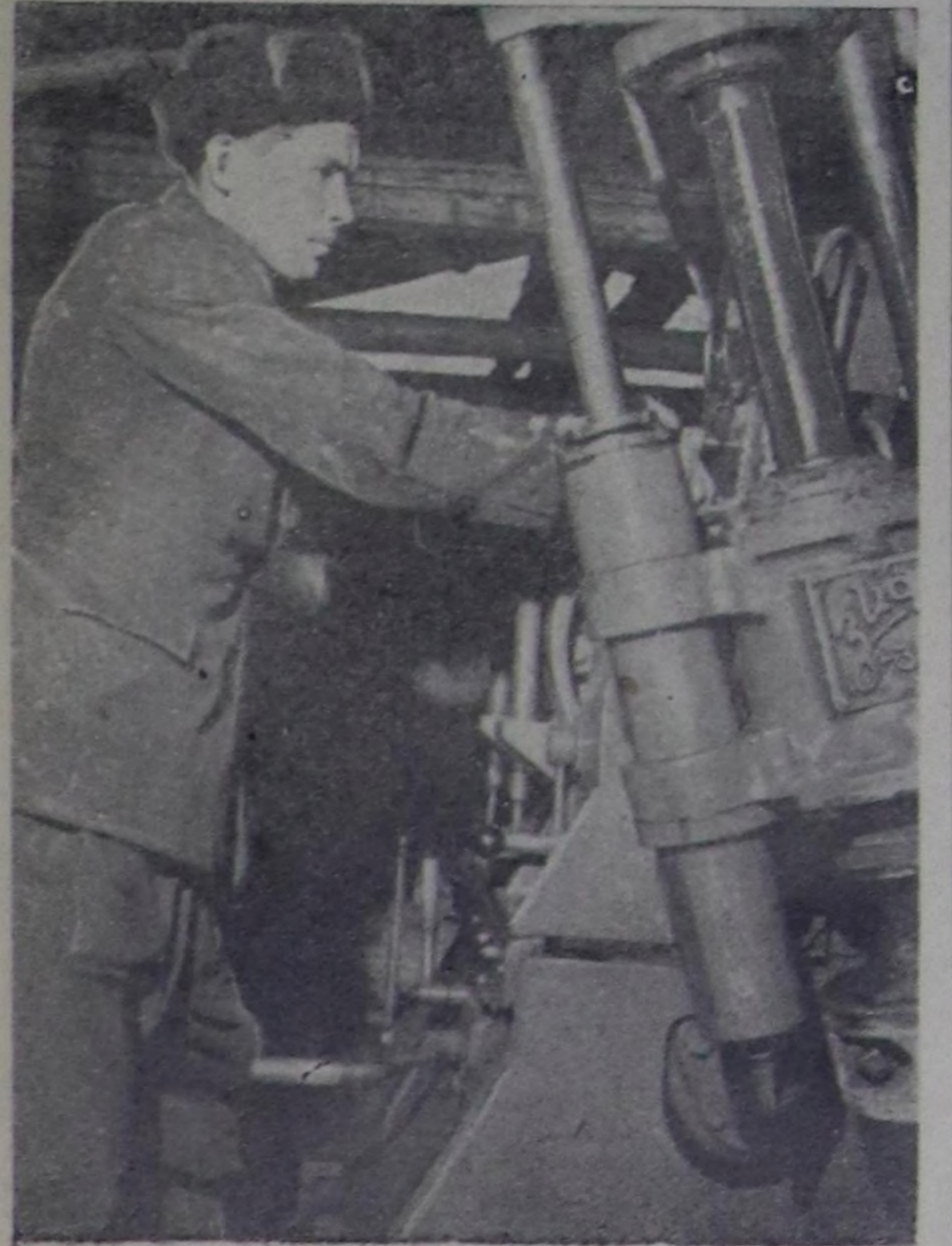
АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫРАР

июль Пленумунун шиттирле-рин амдыралга чедикшиңниң бот-тандыра дөш демиселче дашчылар-ны кыйгырып эвилелелер—мээң агитация ажилымын кол темазы.

Ам бо хунерде бистик дашчылар бригадалык ажилчыларнын дышта-ныр, чунар, хевин солуп кедер кор-пузун тудуп эгелээн. Оң узун дур-

ту 57 метр, дооразы 11 метр улуг-ла бажың. Ол бажыңың турген тудуп дооразың бригадалык бүгү күжүн сырып организастап, агитас-масса-лыг ажилды дашчыларнын амгы соорулгалы-биле сырып холбаштырап хураалы мээң мурнума салдырган.

В. КУНГА, дашчы, агитатор.

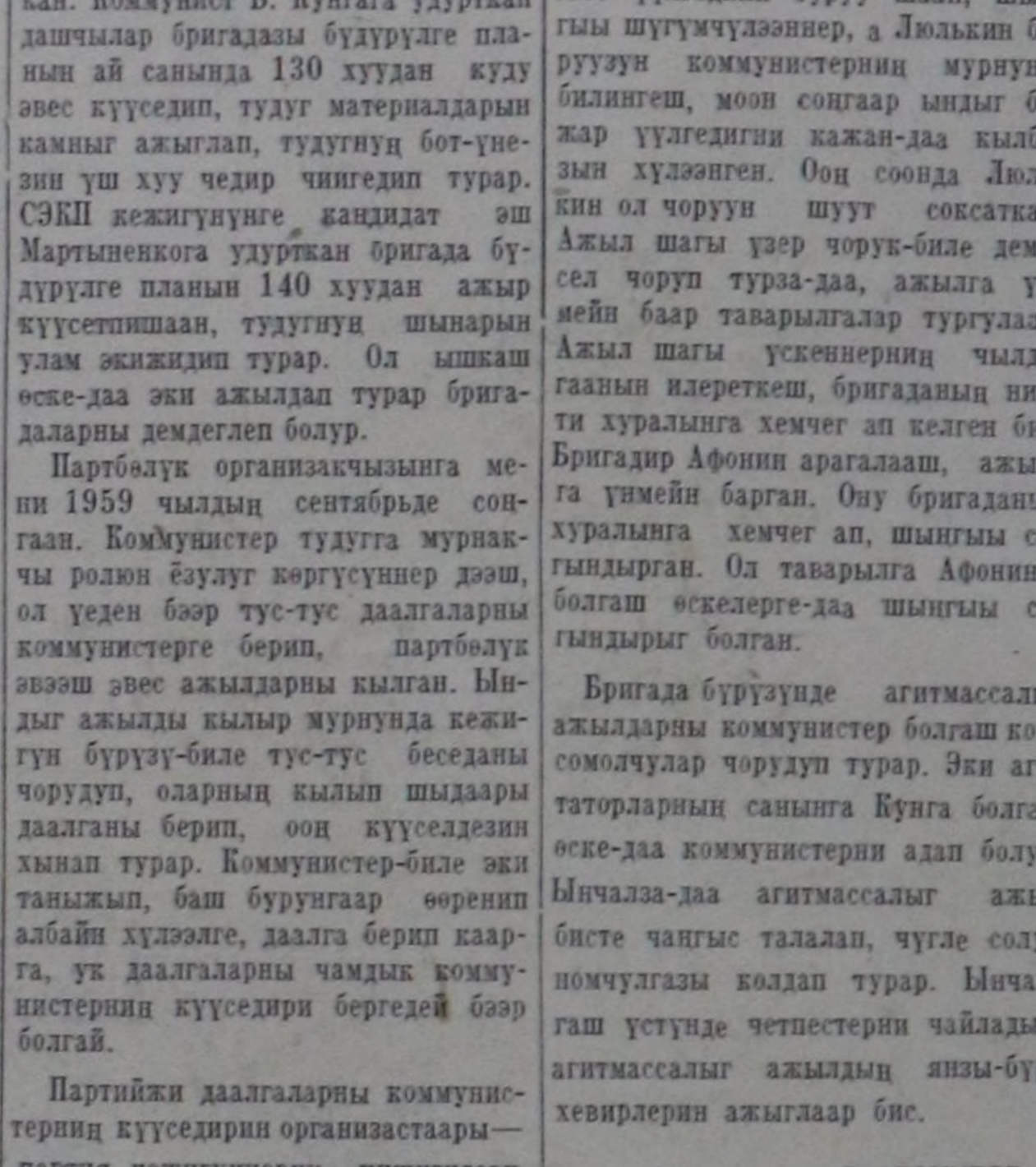
Даг өрүмнөргө В. Зайченкоң станокту башкарып турары.

Партбөлүктүн организастыкчы В. Бакуров анык коммунисттер-биле бе-седалажып тур.

Дашчы Г. Савиновтун көдүртүр крандан блокту хулап ап турары.

Агитатор В. Кунганың беседа кылып олурары.

Фотолары В. Лутковтуу.

КИНОМЕХАНИК

Кежээ, Как-Терек суурунун ба- жырларын Илчичинин лампалары чыныгылар чырымды эгелээни, көзү клубе шууруп бар чоруп анык өскөнүн көгүзү ырлары, омак каткылары, чугуалары оон- моон дымчалдылар: — Бистиң Сарылар ам база чаа кино өскөгөн-дир. Клубта чон долган. Шынамыла клубка колхозчулар чыгып келген. Киномеханик Са- рылар Бегзи келгенерге биледиң сатпашан, чарал кыла каапты. — Бөгүнкү фильмин мурнуна көргүзөр үш журнал экелген бис: «Н. С. Хрушев Америкада», «Чөөн Сибирь», «Совет Тыва». Керүкчүлерин күзүнүн «Эзу- гар» «Совет Тыва» деп журналды көргүстү. Сарылар Бегзи бөдүнү болза-даа бөдүнү шыдамкылай күш-ажым-биле чоңуну хизметке чылап алган. Кино эгелен- де ийкели азы сөөлүндө көрүкчү- лерге чаа кинону укказын тайла- бырлап берип, оларнын негедел- дерин үргүлчү хандырып турар. Ол бөдүнү дуржулгазын өскө өөрүңгө күзүлдүн-биле дамчылып берип турар болгаш ол үедө 6 ки- жини механик кылдыр белеткээ.

Сарылар Бегзи бөдүнү дуза- лачкызы Монгуш Орлан-оолду чамдыкта чагып, сургаан турар: — Дына Монгуш, кино чоруп турда, механик кижиниң турар че- рин аппарат чаны, бүгү-ле ки- жиниң-биле хайгаарал аппаратта турар ужураут. Сарылар Бегзи районун кино- механиктериниң болгаш культура ажылдакчыларынын чарыжына кирип, ай болгаш кварталда ол чарыштын тилекчилериниң бирээ- зинге, кирип келген. Кино көргү- зүүнү болгаш ашка чыылдазын оң 120 куудан куудалгай турар. Амгы үедө эш Сарылар бөдү- нүн ажымы колдууна хову тур- лагларына угалдырган. Ам ону Ак-Даштын, Ыйгалкын хову турлагларында таражыларга солун киноларын, журналдарын көргүзүп чоруп турарын бо-ла кө- рүп болур. О. БОРАШ. Сүт-Хөл районун «Алдан-Маалыр» колхоз.

ОРГАНИЗАКЧЫ АЖЫЛДЫ КҮШТЕЛДИРЕР

Чаа-Хөл районун «Найрал» колхозунда сизген белеткелдин бол- гаш дүжүт ажаап алышкынын чоруп турарынын дугайын СЭКП райкомунун бюросу чокта чаа чу- гаалашкан. Колхоз бо чылын 6000 тонна си- ген кезер планын тургаш, сентябрь 10-га чедир чугае 1835 тоннаны өскен. Мал чеми белеткээр ажыл- дың бо хире өжүм чоруп келгени- ниң кол чылдаганы болза чон ор- тузунда организакчы ажылдың чет- пенинде болганын колхоз даргазы эш Кунгаа бөрога билгинен. Урбун, Кара-Тал суурларга чам- дык колхозчуларын талазындан массалык арагалашкын кылган факт бар. Оң уаамындан үш бригадалар ажылдап турган 80 ажыг сизген- чилер сөөлүгү хүнерде ажылын сок- сатканнар. Оң иңай элден хей кол- хозчулар боттарынын хузуунда ма- лынга Улуг-Хемниң алаактарындан сизген кезер ажылче шилчөөн тур- ган. Ниятиниң малынча чөмөр бел- теткээриниң планын ыракта-ла че- дир күүсеттинмей турда-ла чамдык бригадирлер, чижээ, инек фермазы- ның эргелекчизи коммунист эш Ком- бу, Кара-Талда сизген бригадир эш Даваа, турут бригадир эш Шалган олар бөзин хузуунда сизген кезип келгенин илеткелчн чугаалаан. Мал чөмөри белеткээр ажылдарга бөдүндүгн четпестерин дарый чайла- дырын, Терезинге, Шаңгыга, Сары- Колга үш бригадаларын быгылап тургускаш, сизген кезер планын эң

кыска хуусаада доозар кемчелерин алырын ол колхозтуң ууртукчула- рынга, мынд партоком бюро дааскан. Дүжүт ажаап алышкынында ор- ганизакчы ажыл ол колхозта база-ла четпес тургустуган. Ниятин-биле 3600 ажыг та тараа культуралары- ның иштинден 1700 ажыг таны кол- хозчулар болгаш механизаторлар ке- зип ажааган. Күрүңгө 2000 тонна тараа садар планын бо айның 10-га чедир 40 хире хуу күүсеткен. Кол- хозтуң Шаңгы бригаданын шаң- дында муракчы комбайнерлер эш- тер А. Филатов, Л. Иридеков олар тараа кестирериниң үдө 8 га нор- мазын ортунга 20 га чедир күү- седип турда, комбайнер Малышев «С-6» комбайн-биле 20 ажыг хо- вуқта 4-ле га тараа кестирген. Дүжүт ажаап алышкынында ор- ганизак чок чорук болгаш улуг чет- пестер ам-даа үргүлчүлешкан. Бо айның 11-де, дыштаныр хуле мынд комбайнерлерниң бирээзи эш Туго- вин колхоз төвүңгө хузуунда херээн кылып баргаш, анза арагалап ху- зөөн. Оң «С-6» комбайнин чугае хүнүңдү ийги чартында штур- валдык ажылдаткан. Комбайнер эш Синичиниң штурвалынын болгаш саваң дүжүрүкчүзү ол хун база суур киргенер. Ол комбайнер прицевини аксын ажиткаш, тарааны таскаан кестирип хүзөөн. Ынчангаш дыка хей га черниң саваны бөдүнмейн, чашканылдыр дүшкүлөп турган. Ол-ла шаңда тарааны арыгаш- кыны чорутпунмай турар. Мынд 3

колхозчулар тарааны шаңдан маши- на-биле чүдүреринге өйлөшкөн. 7 кижи ажылдадыр «03-3» болгаш 5 кижи ажылдадыр «08-10» деп та- раа арыгашар машиналар амдыга чедир ажылдатпунмай турар. Колхозтуң Кара-Тал участкага кургашып, арыгашар ужураут 21 тон- на арбай үрезиниң шагга үр чыттыр- ганындан оң чамдыктары изин, адаандан 10 ажыг сантиметр бедик кылдыр үнүп эгелөөн. Оң чылдага- нын болза үрезин тараа кургашып, ашаар черлерин чөгүрү үезинде бе- леткес албаан чорук-биле тайыл- бырлаттылар. Партиязың Чаа-Хөл райкомун, а о- лышкаш «Найрал» колхозта партия организаказы дүжүт ажаап алыш- кынында болгаш сизген белеткелдинге организакчы ажылды четпес тургус- танын үстүңдө бо бүгү фактылар хе- речилеп турар. СЭКП райкомунун ийги секретары эш Шелков, район- нуң көдө ажыл-агый инспекциязы- ның вазалыни эш Агальцов олар ховуларга, шаңнарже сөөлүгү хүнер- де чагыс-даа удаа тымөөнөр. Ол эштер район төвүңдү тараа хүзөөп алыр черинде быгылаттырган бо- лза-даа мынд ажыл-херек база-ла эзу- луг эки тургустунмаан. Пунктуд кыры шыгылыг тараа кургашып чер чок, оң шөлү асфальтталымаан, чамдык черлерин харын-даа малгаш- тыг. 25 тонна авто-деңизини түдүүн бөзин мынчага чедир дооспаан. С. ЛОПСАН.

Чаа-Хөл районунун Ленин атыг колхозунун саанчылары коммунисттиг күш-ажылдың шалыпчылары К. Е. Мышка, Ф. И. Воронова олар боттарыга быгылаан инек бүртүздөн бо үедө чедир 1056 болгаш 1098 кг сүттү саап алганнар. Чурукта: К. Е. Мышка болгаш Ф. И. Воронова. Фото П. Гольцовецу.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Картофельди, ногааны мал дойлап турар

Барын-Хемчик районун «Совет Тываның 5 чылы» колхозунун огород бригаданын кезигүнери чыл бүрдө картофельди, ногааны тарып олутруп турар хирезинде, оң дү- жүдүн бедидериниң демселен шың- гартпай келген. Ынчангаш карто- фель, нога аймаандан чылдың-на куду дүжүт алдынын турар. Артель картофельден, ногадан орулга кирип алыр туржук, харын каражалы болуп келген. 1958 чыл- да огород бригаданы (бригадир Бай-роол) 40 муң, 1959 чылда 28 муң рубль когаралдыр болган. Садып

алган картофель үрезиниң орлу бөзин дугалтынмас. Бригада 1960 чылда 32 гектар картофельди, 9 гектар ногааны та- раан. Кадаашкын турза-даа, карто- фельди дүжүдү багай эвес. Дөң- Терезин суурнуң чурттакчыларыны малы, хаванары картофельди ба- рык 30 хузуун дойлап чиген. Бо дээрже, кончуг харысага чок чорук-тур. Бригадир, нога ажаакчы- лары чогу чүңү көрүп турганын, чурттакчылар малын чүге кадатка кирибөөн, чүге шыгымы кадала- байн турары? М. ЧУЛЬДУМ.

Областа хойларны тарып боозадыр ажылдың чоруп турары

Table with 2 columns: Month/Category and Value. Rows include Kolkhoz, Sovkhoz, and various months like September 10th.

ЧУГУЛА АЖЫЛ ЭГЕЛЭЭН

Бистиң колхозтуң Арыг-Бажи, Дөргүн, Воозур деп черлерде на- рын дүжүт ак хойларны хойку малчынарның кодан хойларнын тарып боозадыла катин-түлүк эгелөөн. Ол тарып боозадылганы преко уксаалыг бүдүрүкчү кошкар- ларың үрезин-биле чорудуп турар. Бо чугуда ажылды колхозтуң кө- дө ажыл-агый тускай өртемчилери эштер А. Амырбит, Д. Чанзамаа, К. Кунзедмаа олар болгаш на- рын дүжүт хой малды өстүрүп сай- зарларынын муракчы хойжулары иделкейди боттандырып турар. Та- рып боозадылгага колхозтуң 9000 ажыг хойларын кириштерип ол чу- гула ажыл сентябрьның 25-тин бе- тинде бүтүн доостур. Н. ТАМДЫЧ. Өвүр районун «Торгалыг» колхоз.

БИСТИН ЧУРТТУН ДЕЛГЕМНЕРИНДЕ

Николаев область. Областың «Эк- раина» деп колхозунда Алексей Рож- ковуң трактор бригаданы гектар са- нындан 19 центнер кызыл-тасты, бе- дик дүжүттүг кукурузаны бо чылын ажаап алган. Хову ажылдарына немештир бри- гада 800 баш бода малды, 250 ха- вананын, 1000 бора-тоолайлары боттары семирти азыраарын хүзөө- ген. Бригада ам 830 бода малды се- миртип турар. Ол эгелээшкн Ук- раинада деткичени алган. Чурукта: А. Рожковун бригада- зында мал чөмгөрер чер. Фото М. Дуаченникову. СЭТА-нын фотохрониказы.

Чугле планнаан

«Күш-ажылдың хостуу» колхоз Улуг-Хөл районуң эң-бе мурнай ор- ганизакумунун ажыл-агыйларынын бирээзи, оң хөргөжиниң даа шымык. Ол хирезинде-ле чоңуну херетле- дерин хандырып эң чугула чамдык чүдүдери оң кылын алдын тура- ры черде кайгамчык. Мынчанын ни- тиниң столвазын, чунар бажыны, хлеб быжырап черин тударын 1960 чылдың бүдүрүлгө планынга кир-

ген. Чыл ам төчүтүңгө чоруп орад, саазын кырынга планнааны херек кырында күүсеттинмээ. Суурда чурттап турар ажылчы, албан-хаакчылар-даа, колхозчулар болгаш чорумал кижилер-даа стол- вааны, чунар бажыны, хлеб бы- жырап черин тургузарынын чүтү- лөөсү күзөп турар. Т. ОЧУР-ООЛ.

Парлакчылар цегинде

Областың культу- ра эргелелиниң типографиязы н и п парлаар цегин ол бү- дүрүлгөдө эң улуг цех. Цехтин ажыл- чынына Октябрь революциязының 43 чыл өюнга алдар бол- дурган социалистиг чарышка киришпеш- шаан, августун бү- дүрүлгө планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткенер. Цехте бригада- лар аразында кал- барган социалистиг чарышка Т. Шегла- ва уурткан парлак- чылар бригаданын планын 154 хуу күү- сеткеш, бирги черин алган. Хоочун пар- лаачы Бражников уурткан «ПД-2» деп парлаар машина- да ажылдап турар бригада планын 142 хуу күүсеткен бол- гаш ийги черин ал-

ган. Цехте бүдүрүл- ге планын үргүлчү ажыр күүседип турар Евдокимова, Кулига- ва, Малаидина, Мар- ченко, Байкара дөң ышкаш муракчы парлакчыларынын хү- рээлери өскөн. Цехтин ажыл- чынына сентябрьде бедиккен, чаа хү- лөөлгелерин алган- нар. С. ОНОН.

Иркутск область. Слюдянка хоорайнын чанында цемент үлетпүрүңгө эргекч чугула чиг-эт казар «Пере- вал» деп бүдүрүлгө черинде демір орук салышкынын, азгылыг орук- ту, машина маңаар черлерин бүтүн белеткен дооскан. «Перевал» Ир- кутск область муракчы бүдүрүлгө- лериниң бирээзи. Чурукта: Ак мрамор даш алыр чер. Ону чаза текискен соонда ма- шиналарга чүдүргөш, хонглаар фаб- рикаже сөөртүр деп тур. Фото М. Минеевтин. СЭТА-нын фотохрониказы.

Кышка белеткенир

Тес-Хөл районун төвү Самагал- дай суурда чамдык чурталга болгаш албан черлериниң бажынарын кышка удуу белеткел кончуг багай чоруп турар. Чижээлээр, «Найра- л», «Советская», «Авандия» ку- думчуларында чаа тутунган чурт- талга бажынарын амдыга чедир шугакатурлаан, база өргн бажы- нарын үрезин печкаларын чартып кылбаан. Ол ышкаш, ортукам шко- ланың № 2 интервалдының септеле- ни ам-даа доозубаан. Оң үжүндан күрүңгөң долу хандырылганында хүлөөп алдынган уруглар хуу чурт- талга бажынарында туруп турар. Бо бүтү четпестер районун комму-

нал хандырылга болгаш турут конто- разынын багай ажылынын түнөөл болуп турар. Тес-Хөл райкуускому (даргазы эш Оолак), районун коммунал хан- дырылга болгаш турут конторазы (началыни эш Шумов) турут, сеп- телгедө ажаадып турар ажылчы- нарын күш-ажылын чөп болгаш бе- дик бүдүрүлчүлүг организастанп тур- гаш районун албан организацы черлериниң болгаш коммунал чурт- талга бажынарын кышка удуу белеткелни кыска хуусаада доозар кемчелерин алыр чугула. С. ИДАМ.

Large graphic with text: Партизаннар-биле кады чорупкан. (О. Саган-оолдун «Баян-Таланын кадарчызы» деп тоожуундан). Includes illustrations of a soldier and a landscape.

наан. Коннунар ирик, толунар чол- дак боор ийин. Дүжүмет шугу көргөш, өөрүңгө хая көрүңгөш, Лопсаңчалың уучче башы-биле имей каапкан. Демгилери аажок дүргөн дүже халыккаш, атытарынын дынырын тутушаан, Лопсаңчалты бүзөөлөй хонуп келген. Оон иңай кандыг ай- тышкын болурун манап турганнар. Дүжүмет чугаалаан: — Ам сөөң бажың эйттендирбес боодур ийин, Лопсаңчал, албаты болганмында бараан болуп апаар сен, — ол-ла. Мынды-мынды деп, ачыг чугаа үндүрүп, көгүп турган херек чок. Адың, бооң бар чүве сен? Лопсаңчал мыттаван. Олар көгү- дүп эгелөөн. Боттарының бөлүңгө оңу эледиң азын, олар ышкаш «шериг» болурун негеп турган. Ды- ка үр мыттавайн тура, Лопсаңчал харыылаан: — Дөмей-ле бүзүрөөс мен, чугаа- лашпас-даа мен. — Көргөй-ле бис,— мыттавазын- ны, чугаалашпазын. Холдарын суйбап, чаптап каар! Демгилер Лопсаңчалтың холдарын- дан ийи-ийи кылдыр сегирип алган, ачкаар долгап эгелөөнер. Оон арзып чыгаар-ла кудуңуп, бажы куудулап эгелөөн. Ынчан баарга, бир киши оң хаванага адыңын салгаш, башты ат- каар тырылдыр иткен. Демгилери холдарын ачкаар көдүрүштер орта, холдарың күстери кызыртайыны, карактардан оттар кызынайы белги. Дүжүмет үргүлчүлөөн: — Ам чүү дээр сен? Сагап тур! Аа, ам база мыттавазың бо бе? Ын- чаарга, дем чаптап каан болгай сил- ер, ам эргеледиң каар! Демгилер боттарынын «эргеле- дишкенин» анаа-ла катаптаан эвес, ам улам күш-биле, кармызы-биле долгап нугааннар. Оон Лопсаңчалтын карактары караңгылап, чер, дөмейг башыңдыр дескинип турган. Мын-

Ол-ла хун арыже кирип, мыштан, ийи шары чүгү жышты чүдүрүп эң- кеп каан. Оон-даа өске аар-саар ажылдары белеткен бергеш, адызын- дан укталып келген кара мылдык боозун чүктөөш, оң элел каалган хуу бышкак саадан азынган, ка- дайыңга аас-кежиңи күзөп, иделгед- диң сөстөрүн өскөп кааш, чалгыс чө- рүгү адын мунгам, Лопсаңчал ай- дың дүң чорупкан. Ыйаа оң соон- че көрүп туруп калгаш... Лопсаңчал аалыңган үңгөш дүңө Баян-Дугайга хан келген, чүгө дээр- ге, чоңуну шерин мында деп, дамчыр чугаа дыннап алган кижидир. Эртен өрте чедир көргөш, арааттар даштын одагарда улуг паштарда эйт үлдүртүп алган, бышканнап эшп чөш, аразында хөөрөшкөн, хөглөш- көн, соркутуп аажок, ревергиниң кээз көлөр, оңу манап турарымыс бо, олар келген соонда феодалдарын тылча шаап үнер бис диккен, ол-ла чугааларын чаа келген Лопсаңчалга сонугуралды, боттарыны хоочун дай- мынчылар кылдыр савап органнар. Оларның хей кезин өргн чактымыр- лыг, бистанын боолардыг, ланчымыр- лар, бырданнар эвөөш болган. Оларның аразында таныыр кижизип эвөөш, чүгө ийи кижн бар болган. Шөми чурттуг Былдыр-оол, Те- ве-Хал чурттуг Даргытай олар Лопсаңчалты эш тыртып, шериг ки- жи чүвү канчаарын айтып берип турганнар. Арааттар-биле танышып, оларның дүлгөн эңдинден шыкеш шаңчы ал- гаш, оңу чип олурда, одагардан ырак эвес черде турган өгдөн боо- луг араат чедип келгеш, Лопсаңчалты кел дидир дөөн. Шаште эңдин ол-ла черинге шаң- чы кааш, өгтө чөдө берген. Мында ийи киши олурган. Оларның улуг Чүдө-оол болган. Сөөлүндө былып алган—отрадыг баштыны ол деп. Чүдөк-оол чаа келген даймычыме-

(Улачымы 4-нү арында).

